

Seletuskirja lisa Eesti seisukohtade eelnõule kolmandate riikide nimel toimuvale huvide esindamise läbipaistvuse kohta

KAASAMISEL ESITATUD ARVAMUSTE TABEL

Käesolev dokument kajastab kaasamise käigus esitatud arvamusi ja märkusi, ning nendega arvestamist, Eesti seisukohtade koostamisel Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi eelnõu kohta, mis käsitleb kolmandate riikide nimel toimuvale huvide esindamise läbipaistvust (edaspidi **direktiiv**)

Nr.	Ettepaneku/märkuse sisu	Arvestatud/ Mittearvestatud	Põhjendus
Välisministeerium			
1.	Tervitame põhimõtteliselt initsiatiive, mis tugevdavad demokraatia kaitset ja suurendavad läbipaistvust kolmandate riikide tegevuse suhtes ELis.	Arvestatud.	
2.	Peame väga murettekitavaks Venemaa ja teiste ebasõbralike kolmandate riikide püüdlusi sekkuda EL liikmesriikide sisepoliitikasse, sh mõjutada valimistulemusi.	Arvestatud.	
3.	Saame nõustuda direktiiviga juhul, kui see ei kahjusta diplomaatilisi suhteid, kahepoolset majandus- ja kaitsekoostööd kolmandate samameelsete riikidega ning sellega ei kaasne halduskoormuse suurenemine.	Arvestatud.	

Nr.	Ettepaneku/märkuse sisu	Arvestatud/ Mittearvestatud	Põhjendus
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium			
4.	Algatuses on üks retsitaalipunkt, mis viitab Euroopa Ühtsele Digivärvale (Single Digital Gateway – edaspidi SDG). Oleme selles osas juba Vabariigi Valitsuse seisukoha kujundanud (Seisukoht: Toetame Euroopa Komisjoni esitatud	Arvestatud.	

	<p>eelnõu eesmärki kohustada piiriüleste kasutajate jaoks liikmesriike osutama paremat avalikku teenust Euroopa Liidu üleselt koordineeritult ning ühtse turu toimimist toetaval viisi. Sealhulgas toetame Euroopa Komisjoni ettepanekuid, et liikmesriigid peavad piiriüleselt digitaalselt kättesaadavaks tegema teabe kodanikule ja ettevõtjale liikmesriigis kehtivate normide kohta ning kodanikku ja ettevõtjat enim puudutavad avalikud teenused;</p> <p>https://www.riigikogu.ee/tegevus/dokumendiregister/dokument/bdc9b87c-2b9d-475c-965f-cdc1690b1d4b/eesti-seisukohad-euroopa-komisjoni-uhitse-digivarava-maaruse-eelnou-kohta-com-2017-256)</p> <p>Seletuskirja võiks lisada meie hinnangul seega järgmise ettepaneku:</p> <p>Seisukoht: Toetame teenuste liidestumist Euroopa Liidu ühtse digivärvaga (SDGga).</p> <p>Selgitus: Euroopa Liidu infoteenused, haldusmenetlused (e-teenused) ja abiteenused võiksid olla ühest kohast kätte saadavad ja kasutatavad nii kodanikele kui ettevõtjatele. Kuna SDG nõue on, et infoteenused oleks aja- ja asjakohased, siis tagaks ühest kohast kättesaadavus ka ühtse kvaliteedi teenuse osas. SDGga teenuste liidestumiseks tuleb järgi SDG määruse kohaldatavaid nõudeid.</p>		
--	---	--	--

Nr.	Ettepaneku/märkuse sisu	Arvestatud/ Mittearvestatud	Põhjendus
Siseministerium			
5.	Kolmandate riikide välispoliitilised ambitsioonid näevad sageli ette ELi demokraatlike mehhanismide, nagu taotlusvoorude, hanketingimuste, valimiste jne ärakasutamist.	Arvestatud.	

	<p>Sellesse on sageli kaasatud ka välisriikide luureteenistused ning oluline on ennetada ja maandada võimalused demokraatlike süsteemide kuritarvitamiseks. Selleks on kõige tõhusam ühtlustada ELi-ülevalt lähenemist kuritarvitamise kvalifitseerimisel ja maandamisel. Oluliste otsuste sõltumatus on iga riigi jaoks tema suveräänsuse näitaja.</p>		
6.	<p>Siseministeerium toetab algatuste paketti, mille eesmärk on suurendada läbipaistvus välis huvide esindamisel.</p> <p>Kodanikuühiskonna vaatest on üldiselt tervitatav ühtsete läbipaistvus- ja vastutavusnõuete kehtestamine kolmandate riikide huvide esindatuse tegevusele EL-is. Selleks on oluline, et oleks kokku lepitud ühtne ja selge määratlus, mida huvide esindatus tähendab. Antud kujul on tegu pigem avalikkusele suunatud tööriistaga, millega tagatakse osaliselt kolmandate riikide nimel tehtava lobitegevuse läbipaistvus. On kaheldav, kas kehtestatavad nõuded ja sanktsioonid (järelevalveasutustel võimalik määrata üksnes haldustrahve) aitavad vältida demokraatlikke protsesse negatiivselt mõjutavaid välissekkumisi. Teisisõnu, ei ole tõenäoline, et ükski EL-i demokraatiat negatiivselt mõjutavad tegutsejad hakkab direktiivi rakendamise tulemusena oma tegevusi avalikustama ning registris registreerima.</p> <p>Ühtset arusaamist ja kokkulepet vajab ka üksuse tegevus, millel on märkimisväärne mõju avalikule elule ja arutelule. Eraldi kolmandate riikide huvide esindatuse lobiregistri loomist Siseministeerium ei poolda, vaid kohandada tuleks olemasolevat(-olevaid) lahendusi ning vältida tarbetu halduskoormuse lisandumist. Täiendavad ettepanekuid direktiivi ettepanekule COM(2023)</p>	Arvestatud.	

	<p>637 ei ole, kuigi tasub pöörata tähelepanu artiklile 9.</p> <p>Artikkel 9 järgi luuakse igas liikmesriigis vähemalt üks register (või kasutatakse olemasolevat), mis sisuliselt tähendab lobitegevuse registri loomist. Taolisse registrisse peaksid ennast registreerima <i>ainult</i> need üksused, olenemata tegevuskohast, kes:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) tegelevad kolmanda riigi üksusele huvide esindamise teenuse osutamisega; või b) on avaõiguslikud või eraõiguslikud üksused, kelle tegevuse saab omistada kolmanda riigi ametiasutusele (artikkel 3). <p>Eestis teadaolevalt ei ole selliseid vabaühendusi, kes nendele kriteeriumitele vastaks.</p>		
7.	<p>Sisejulgeoleku vaatest samuti toetame ELi-üleseid initsiatiive, mis ühtlustavad lähenemist huvide esindamisel ELi siseturul ja suurendavad läbipaistvust seoses kolmandate riikide huvidega. See peaks toetame ausat konkurentsi, protsesside läbipaistvust ja võimaldama hoida siseturgu tugeva ja tõhusana ning tuvastada rikkumisi süsteemsemalt. Tegemist on algatusega, mis potentsiaalselt võimaldab maandada ka hübriidohte seoses liikmesriikide oluliste otsuste mõjutamisega välisriikide huvides, sh valimiste mõjutamisega. Seetõttu on oluline, et antud algatused ei mõjutaks liikmeriikide võimekust tegeleda oma riigi julgeoleku tagamiseks vajalike otsusega ega kitsendaks õiguskaitseasutuste volitusi saada õigustatud juhtudel neile vajalikku teavet.</p> <p>Tuleb pidada meeles, et liikmesriigid eraldi ei saa kunagi nii tõhusalt kaitsta siseturgu kui üheskoos, ühiste nõuete ja süsteemide kaudu. Kõik meetmed, mis toetavad demokraatiat ja võimaldavad</p>	Arvestatud.	

	ennetada ja tõkestada liidule ja liikmesriikidele kahjulikku mõjutustegevust kolmandate riikide poolt ning tõhustavad siseturul järelevalvet, on tervitatavad. Näeme selle algatuse puhul mõju ka kuritegevuse ja korruptsiooniohu ning liikmesriikidele ja liidule tervikuna süsteemsete ohtude maandamisel.		
8.	Tasub mainida, et tegemist on siiski keeruka ja ressursimahuka algatuse paketiga, mille puhul tuleb liikmesriikidel arvestada selle rakendamisel suurema administratiivse koormusega seoses andmete kogumisega, vahetamisega, analüüsimisega ja aruandluse korraldamisega. Oluline on vältida liigset administratiivset koormust õiguskaitsevaldkonnale seoses andmetele õigustatud juurdepääsuga ning järelevalvemeetmete ja vaidluste lahendamiseks. On oluline, et andmete kogumise aruteludes oleks kaasatud ka õiguskaitse valdkonna esindajad, et andmekorje ja andmevahetus ning järelevalve oleks optimaalne ja proportsionaalne. Lisaks tuleb hinnata muudatuste mõju ja proportsionaalsust püstitatud eesmärgiga, et vältida liigseid kulusid riigile.	Arvestatud.	

Nr.	Ettepaneku/märkuse sisu	Arvestatud/ Mittearvestatud	Põhjendus
Haridus- ja Teadusministeerium			
9.	HTM ei näe otseselt puutumust välisüliõpilastega. Võib osutada siiski vajalikuks teavitada välisüliõpilasi, et kui nad õpingute kõrval tulevad huviga esindada mõnda välisriiki ning selle huve, siis peavad ennast üles andma / registreerima? Õppe- ja teadustegevuse raames on selle piiri tõmbamine kindlasti keerulisem, kust kohaliku poliitika tutvustamine muutub selle riigi huvide esindamiseks. Ehk siis seda piiri oleks oluline täpsemalt selgitada. Kas ainuüksi Tiibeti-	Arvestatud.	

	teemadega tegelemine on juba kolmandate riikide huvide esindamine, sest sellise teemaga tegelemine on juba iseenesest seisukohavõtt? Sama nt praeguse hetkel Venemaaga isegi kui tegemist on kaasaegse kultuuri tutvustamisega. Kas mõne välisriigi (nt Hiina) stipendiumi/teadusgrandi saamine võib selleks kvalifitseeruda? Üliõpilasmobiilsus Hiinasse ehk mitte, kuid kui üliõpilane naaseb ning Hiina ülikool palub kirjutada positiivse artikli või jagada õpikogemust, siis see tuleks igaks juhuks registreerida?		
10.	Teaduse turvalisuse poolest on mõnedel kolmandatel riikidel (nt Hiina) tavaline praktika inimeste värbamiseks kasutada sihistatud rahastust, st strateegilist huvi pakkuvatele inimestele välja käia sihistatud lepingud, et teha teadustööd kolmanda riigi huvides. See võib olla avatud kutse ega pruugi paista välja kui välissekkumine. Meie huvides oleks teada, kui meie teadlased teevad bilateraalselt koostööd kõrge riskiga kolmandate riikidega, eriti kui selle töö rahastus tuleb kolmanda riigi vahenditest. Eesti Teadusinfosüsteemi (ETIS) on andmete sisestamine rahvusvaheliste koostööprojektide kohta vabatahtlik. Erandiks on juhud, kus projekt rahastatakse Eesti riiklikest vahenditest. Siis on tavaliselt vastava info ETISesse kandmine rahastamise lepingutes fikseeritud. Vastasel juhul sellist nõuet pole. Kui projekt on rahastatud muudest vahenditest, nt lepinguline arenduskoostöö kolmandate riikide asutuste või ettevõtetega, on info kättesaadav ainult juhul, kui Eesti asutus ise vabatahtlikult kajastab seda ETISes või muudab vastava info meile kättesaadavaks nt statistika otstarbel.	Arvestatud.	

Nr.	Ettepaneku/märkuse sisu	Arvestatud/ Mittearvestatud	Põhjendus
-----	-------------------------	--------------------------------	-----------

MTÜ Korruptsioonivaba Eesti			
11.	<p>Edastame antud kirjas lühiülevaate oma peamistest argumentidest, mille eesmärk on kommenteerida ELi välisriikide mõjutustegevust puudutava (nn välisagentide) seadusandluse hetkeseisu, kaaluda kavandatava seaduse potentsiaalseid mõjusid ning pakkuda seadusandlusele välja konkreetseid alternatiive. Meie seisukohad põhinevad Transparency Internationali pideval ja jätkuval tööl demokraatia, läbipaistvuse ning kodanikuühiskonna ruumi kaitsmise suunal, sealhulgas tööl demokraatia kaitse paketi ettepanekutega alates 2022. aasta lõpust.</p> <p>Õiguslik raamistik</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õiguslik alus: Mõjuhinnang ei õigusta piisavalt Euroopa Komisjoni asetatud rõhku välisrahastusele, tekitades kahtlusi sellise probleemipüstituse legitiimsuse ja vajalikkuse osas. Lisaks võib ettepanek, eriti keskendudes vaid välisrahastust kaasavatele (füüsilistele ja juriidilistele) isikutele, tekitada soovimatuid tõkkeid, mis oleksid vastuolus selle eelnõu ühe põhilise eesmärgiga ehk kodanikuaktiivsuse ja kodanike demokraatlikes protsessides osalemise edendamisega. Muuhulgas võib potentsiaalselt kaasneda kapitali vaba liikumise piiramine, asutamisvabaduse ja huviesindusteenuste turu tõkestamine, mis oleks omakorda vastuolus Euroopa Liidu toimimise õigusliku alusega ehk Euroopa Liidu toimimise lepingu artikliga 114. • Võimalikud ELi õiguse rikkumised: Ettepanek võib rikkuda ELi esmast õigust, mõjutades nii majanduslikke vabadusi nagu kapitali vaba liikumine ja asutamisvabadus kui ka põhiõigusi nagu kogunemis- ja väljendusõigus ning õigust isikuandmete kaitsele ja privaatsusele. Näiteks võib see piirata inimeste ja organisatsioonide 	Arvestatud.	MTÜ kujundatud seisukohti ja viiteid on kasutatud läbivalt ka Vabariigi Valitsuse seisukohtade seletuskirjas, et markeerida algatuse probleemseid aspekte.

	<p>õigust koguneda, väljendada arvamusi või tegeleda huvikaitsega. Lisaks kehtestab see diskrimineerivad kapitalipiirangud just välisrahastust kaasavatele huvirühmadele, ning toob kaasa lisakulud ja halduskoormused, mis võivad piirata asutamisvabadust. Veelgi enam, vaid üksikute eranditega avalik juurdepääs registris sisalduvatele andmetele, või juurdepääsupiirangud rahastamisele, kujutaksid endast tõsist vastuolu põhikirja artiklitega 7, 8 ja 12, nagu juba Euroopa Kohtu praktikas varem tuvastatud (C-78/18 – Komisjon vs Ungari; Ühendatud asjad C37/20, C-601/20).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riskide hindamine: Paketis jääb vajaka põhjendatusest ja proportsionaalsusest – pakett oleks pidanud lähtuma põhjalikust riski- ja mõjuanalüüsist (eelkõige põhiõigustele ja -vabadustele). Põhjaliku riskide hindamise tulemuseks pidanuks olema nii kasumit teenivate kui ka mittetulunduslike organisatsioonide profiilid ning neid iseloomustavad riskiindikaatorid/karakteristikud, mis võiksid viidata välisriikide pahatahtlikule sekkumisele. Leiame, et ainuüksi uue registri loomine ja seeläbi andmete kogumine ei aita tõhusalt ega sisuliselt kaasa vaenuliku välismõju tuvastamisele ja tõkestamisele. • Kolmandate riikide mõju: Praegusel kujul ei ole pakett tõhus võitluses vaenuliku sekkumisega kolmandatest riikidest ning jätab tähelepanuta ohud, mis tulenevad Euroopa Liidu seest. Praegusel kujul ei vasta kavandatav õiguslik vahend välisriikide vaenuliku sekkumise spetsiifilistele ohtudele, mida see on mõeldud tõrjuma. Põhiõiguste kaalutlused 		
--	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Kooskõla ELi ja rahvusvaheliste inimõigustega: Euroopa Liidu põhiõiguste harta ja rahvusvaheliste inimõigustega kooskõlas olles peab Euroopa Liit aktiivselt edendama terveid ja tugevaid demokraatiaid toetavaid õigusi, tagades, et meetmed on vajalikud ja proportsionaalsed, eriti seadusandlike ettepanekute puhul, mis käsitlevad välisriikide sekkumist. • Ebamäärased määratlused: Kõik välisriikide mõjutustegevust puudutavad seadused, nagu on selgitatud ka allpool viidatud The Good Lobby raportis, on osutunud praktikas problemaatiliseks liiga laialdaste määratluste tõttu, mis võivad kaasa tuua väljakutseid vastavuse ning seaduslünkade osas. • Kuritarvitamine: ELi liikmesriigid, eriti need, mille õigusriigi toimimises esineb puudusi, võivad potentsiaalselt kuritarvitada paketi direktiivi, et tasalülitada ja tsenseerida kodanikuühiskonda, tuues kaasa hirmutamise efekti ning stigmatiseerimise. Direktiivi globaalsed tagajärjed • Globaalne mõju: Praegusel kujul esitatud direktiiv kätkeb endas riski nõrgestada ELi enda väliseid jõupingutusi kodanikuühiskonna tugevdamiseks kolmandates riikides, kuna sarnaneb paljuski välisagentide seadustele, millele EL on kolmandates riikides varasemalt aktiivselt vastu seisnud. Kolmandad riigid on juba praegu hakanud kasutama ELi õiguslikku algatust, et põhjendada enda poolt vastu võetud välisriikide mõjutustegevuse vastaseid meetmeid. Kehtestades siseturul välisagentide seaduse ekvivalendi, seab EL ohtu oma geopoliitilise usaldusväärsuse sarnaste seaduste vastuvõtmise kritiseerimisel, nagu hiljuti näiteks Gruusias ja Ungaris. 		
--	---	--	--

12.	Alternatiivne ettepanek <ul style="list-style-type: none"> Huvide esindamise seadus: Meie soovitus oleks asendada praegune direktiiv ELi huvide esindamise seadusega, et võtta põhjalikult luubi alla kolmandate riikide vaenulik mõjutustegevus. Seadus hõlmaks kõiki Euroopa Liidus tegutsevaid huvide esindamisega tegelevaid teenusepakkujaid, käsitledes nii sise- kui ka välisrahastust kaasavaid juriidilisi ja füüsilisi isikuid. Eesmärk oleks edendada läbipaistvust, vastutust ja ausust läbi horisontaalse ja õiglase raamistiku. Liikmesriikide olemasolevad valdkonda käsitlevad registrid peaksid saama harmoneeritud või parendatud, mitte kinni pandud. 		
-----	--	--	--

Nr.	Ettepaneku/märkuse sisu	Arvestatud/ Mittearvestatud	Põhjendus
Kultuuriministeerium			
13.	<p>Lõimumisvaldkonnas võib esineda olukordi, kus kolmandad riigid rahastavad meil tegutsevaid vabatahtlasi (MTÜd), kes edendavad oma emakeelt ja kultuuri (osa erinevate riikide diasporaapoliitikast). Kas need seisukohad puudutavad ka neid?</p> <p>Demokraatliku maailma inforuumi nurgast vaadeldes on tunne pigem kõhklev. Direktiivi ideest lähtudes peaks meile tööle suunatud sõbraliku kolmanda riigi riigimeedias töötav ajakirjanik ennast registreerima. Sellise registri loomine viitab riigivõimu tahtele ajakirjandust senisest rangemalt reguleerida. Meie meediamajadele on see sõnavabaduse piiramise soovina tõlgendatav mõte tõenäoliselt üsna vastukarva. (Kuigi tänagi on meie</p>	Arvestatud.	

	<p>väliskorrespondendid teistes riikides samuti akrediteeritud (st registritesse kantud)).</p> <p>Mis puudutab aga ebasõbralike riikide esindajaid, siis nemad kindlasti ei hakka ennast vabatahtlikult kuhugi registrisse üles andma ja oma plaanidest raporteerima.</p> <p>Kokkuvõttes ei tundu direktiivist demokraatiat toetava inforuumi kaitseks erilist tulu tõusvat. Heal juhul on mõju neutraalne, aga asjad võivad ka halvasti minna.</p>		
--	---	--	--